
Beleidsinstrumenten A-Z

Onderstaande beleidsinstrumenten kun je inzetten om je beleidsdoel na te streven. Bij IAK-vraag [6 Wat is het beste instrument?](#) staat informatie over het afwegen en inzetten van de instrumenten.

Op zoek naar een specifiek soort beleidsinstrument? Zie de [categorieën van beleidsinstrumenten](#).

Instrumenten en toelichting

Instrument	Toelichting
Agentschap instellen	Het instellen van een agentschap is een vorm van interne verzelfstandiging. Agentschappen (voorheen baten-lastendiensten) zijn in de uitvoering werkzame, intern verzelfstandigde dienstonderdelen van een ministerie met een eigen sturingsmodel en financiële administratie.
Algemene voorlichting	Een actieve vorm van informatieverstrekking met de bedoeling om kennis, houding en/of gedrag te beïnvloeden of bewustwording te bereiken.
Algemene Voorwaarden	Wanneer rechten en plichten zonder overheidsbemoeienis worden opgesteld kan meer ruimte ontstaan binnen een bepaalde branche. Bijvoorbeeld, bij branchevoorwaarden als basiselement voor overeenkomsten tussen ondernemers en consumenten.
Alternatieve geschillenbeslechting	Een middel om een conflict zonder tussenkomst van de rechter op te lossen. Dit ontlast de rechtspleging. Bovendien is de drempel om recht te zoeken hierbij doorgaans lager dan bij een gang naar de rechter.
Alternatieven voor overgangsrecht	Het kiezen voor een lange invoeringstermijn of het tijdig aankondigen van een maatregel zijn alternatieven voor overgangsrecht die in bepaalde gevallen de nadelige gevolgen kunnen ondervangen van onmiddellijke werking.
Arbitrage	
Attributie van een bevoegdheid	Een vorm van bevoegdheidstoedeling, waarbij toekenning van een nog niet eerder bestaande publiekrechtelijke bevoegdheid aan een overheidsorgaan plaatsvindt. In Ar 2.14 is bepaald dat attributie wordt vastgelegd in een wet en de reikwijdte van de bevoegdheid duidelijk omschreven moet zijn. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Beleidsregels	Met beleidsregels kan binnen de ruimte die de wet daarvoor biedt nader invulling worden gegeven aan bestaande bestuursbevoegdheden door regels te stellen waarin de interpretatieruimte van wettelijke bepalingen of de beslissingsruimte van een bestuursorgaan wordt ingekaderd.
Benchmarking	Het uitvoeren van een prestatievergelijking, waardoor bedrijven of organisaties zich in kwalitatieve zin aan elkaar kunnen spiegelen.
Beroepsreglementering	Van beroepsreglementering is sprake wanneer eisen worden gesteld aan een beoefenaar alvorens diegene een dienst mag verrichten of een titel mag voeren.
Best practices	Op basis van praktijkervaring wordt vergeleken op welke wijze efficiënter resultaat behaald kan worden.

Bestuurlijk overleg	Overleg tussen de eindverantwoordelijke bestuurders van organisaties, dat bijdraagt aan gezamenlijke informatieuitwisseling, transparantie, vertrouwen en goede bestuurlijke verhoudingen.
Bestuurlijke boete	De bestuurlijke boete is een bestuursrechtelijk sanctioneringsmiddel dat op grond van de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel wordt ingezet als er sprake is van een besloten context. Om de juist hoogte van een boete te bepalen is er een boetewijzer ontwikkeld.
Bestuursrechtelijke handhaving en sancties	Wanneer de overheid gedragsnormen gehandhaafd wil zien, zijn er verschillende handhavingsopties waaruit in de vormgeving van een stelsel gekozen moet worden. In de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel is bepaald dat voor bestuursrechtelijke handhaving, te weten de bestuurlijke boete en de last onder bestuursdwang wordt gekozen als er sprake is van een "besloten context".
Certificeren	
Circulaires	Schriftelijke algemene mededelingen afkomstig van de rijksoverheid. Met circulaires kan de rijksoverheid beleid bekend maken, verzoeken om medewerking, inlichtingen vragen, advies geven of andere informatie geven.
Conformiteitsbeoordeling en accreditatie	Een proces waarmee door een onafhankelijke partij beoordeeld wordt of een product, een dienst, een proces of een persoon aan vooraf gespecificeerde eisen voldoet.
Convenant	Een afspraak van de overheid met een of meer partijen gericht op het realiseren van bepaalde (beleids-)doelstellingen.
Decentralisatie	Decentralisatie beoogt te voorzien in spreiding van bevoegdheden om zodoende het functioneren en presteren van het openbaar bestuur (en zijn beleid en regelgeving) te verbeteren.
Delegatie van een bevoegdheid	Het overdragen door een bestuursorgaan van zijn bevoegdheid tot het nemen van besluiten aan een ander die deze onder eigen verantwoordelijkheid uitoefent. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Deskundigheidsbevordering	Bevordert het kennisniveau van een doelgroep.
Dialoog	Een dialoog is een gespreksvorm waarin er een werkelijke ontmoeting en uitwisseling van ervaringen plaatsvindt met als doel verdieping en verrijking in het gesprek te bereiken.
Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten	Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten vindt plaats volgens de kaders van het rapport "Maat houden". Uitgangspunt van dit rapport is dat handhaving van wet- en regelgeving in beginsel uit de algemene middelen moet worden gefinancierd. Uitzonderingen op dit algemene uitgangspunt zijn mogelijk indien er sprake is van aanwijsbaar profijt of aanwijsbare hogere kosten van toezicht en handhaving van (rechts)personen. Dan kunnen er kosten doorberekend worden, tenzij dit in strijd is met beginselen van goed toezicht of tot ongewenste gevolgen leidt.
Eigen betaling	Betalingen van particulieren voor collectieve voorzieningen die worden verstrekt door de overheid.

Enquête	Een manier van onderzoek, waarbij gebruik wordt gemaakt van een vragenlijst, die aan meer personen wordt voorgelegd. Representativiteit is van belang bij enquêtes om uitspraken te kunnen doen over het doortrekken van een bepaalde ontwikkeling naar de toekomst.
Erkenningsregeling	Een regeling waarbij de activiteiten van ondernemingen worden getoetst aan een aantal (kwalitatieve) criteria.
Experiment	Bij een experiment of een pilot wordt uitgeprobeerd welke interventies een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem.
Feedback(loop)	Door het geven van feedback kan de overheid mensen bewust maken van hun eigen gedrag en verleiden tot gedragsverandering.
Financiële prikkel	Hiermee kun je de keuze van een doelgroep in de gewenste richting sturen omdat je de kosten en baten van verschillende alternatieven verandert.
Financiële verhoudingen	<ul style="list-style-type: none"> -De financiële verhouding tussen Rijk en decentrale overheden wordt geregeld in de Financiële-verhoudingswet. -De financiële verhouding Rijk-uitvoeringsinstanties wordt geregeld in de Comptabiliteitswet 2016. -De financiële verhouding met een zbo betreft wordt geregeld door de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen. <p>Zie ook 6.2 Rechtmatigheid - a aansluiting op algemene nationale wetgeving.</p>
Framing en labelling	Het oproepen van een bepaalde opvatting, gevoel of emotie bij mensen, doordat je ze confronteert met bepaalde tekens, woorden of sensaties.
Gedragscode	Een middel om gedrag in organisaties of binnen bijvoorbeeld een beroepsgroep te reguleren.
Gedragscontracten en implementatie-intenties	Met behulp van gedragscontracten en implementatie-intenties kan de overheid mensen ondersteunen bij het behalen van hun zelfgeformuleerde gedragsdoelen, zoals stoppen met roken.
Handhaving	Activiteiten van de overheid om een bepaalde mate van naleving te bewerkstelligen of af te dwingen.
Impact Assessment (IA)	Een Impact Assessment (IA) volgt een aantal stappen waarbij kennis en informatie wordt verzameld ten behoeve van inzicht in sterktes en zwaktes van een mogelijke voorstel voor de omgeving.
Impactanalyse	Bij een impact analyse wordt inzicht te verkrijgen in de (mogelijke) maatschappelijke gevolgen van een voorstel. Bij een impact analyse wordt gebruik gemaakt van een Impact Assessment.
Inputsturing of throughput sturing (budgetsturing)	Gericht op het handhaven van grenzen bij het besteden van middelen. Heeft een aangrijpingspunt bestaande uit het regelen van de input via budgetten. Per kostenpost of procesonderdeel is er een budget dat niet mag worden overschreden. Dit wordt ook wel sturen op middelen genoemd.
Inspecteren	

Keuren	
Keurmerk	Een visuele kwaliteitsaanduiding van een product.
Keuze sanctiestelsel: relevante factoren	Bij de keuze voor een sanctiestelsel staat de effectiviteit van de handhaving centraal. Hierbij kan een afweging gemaakt worden tussen een bestuurlijke boete, de gangbare strafrechtelijke handhaving en de mogelijkheid van de strafbeschikking.
Keuzearchitectuur	Keuzearchitectuur kan worden ingezet om mensen de gewenste keuze te laten maken. Het instrument werkt vanuit de wetenschap dat mensen voorspelbaar keuzegedrag vertonen.
Krachtenveldanalyse	Helpt duidelijk te maken wie in welke fase van het proces betrokken zou moeten worden en op welke wijze (meedenken, meedoen of meebeslissen).
Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten	Doorberekening van toelatings- en handhavingskosten vindt plaats volgens de kaders van het rapport "Maat houden". Uitgangspunt van dit rapport is dat handhaving van wet- en regelgeving in beginsel uit de algemene middelen moet worden gefinancierd. Uitzonderingen op dit algemene uitgangspunt zijn mogelijk indien er sprake is van aanwijsbaar profijt of aanwijsbare hogere kosten van toezicht en handhaving van (rechts)personen. Dan kunnen er kosten doorberekend worden, tenzij dit in strijd is met beginselen van goed toezicht of tot ongewenste gevolgen leidt.
Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA)	Een MKBA geeft inzicht in de positieve en negatieve effecten van beleidsopties op de maatschappij en helpt bij het verbeteren en vergelijken van en kiezen tussen verschillende oplossingsrichtingen.
Mandaat	De bevoegdheid om in naam van een bestuursorgaan besluiten te nemen. Zie titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht over deze rechtsfiguur.
Mediation	
Naleving	De handavingsinzet en handavingsbehoefte zijn afhankelijk van de mate waarin verwacht wordt dat de maatregel nageleefd wordt. De mate van naleving wordt door een aantal factoren bepaald. Duidelijkheid hierover verkrijg je door de checklist Tafel van elf te doorlopen.
Naming and shaming	Het openbaar bekendmaken van negatieve informatie over eigenschappen van producten en productieprocessen met het doel de reputatie van de aanbieder van het product of de dienst te beïnvloeden en het gedrag van de consumenten te sturen.
Normalisatie	Een proces waarbij belanghebbende partijen op vrijwillige basis, in overleg en op basis van consensus afspraken maken over te hanteren normen.
Nulmeting	Een inventarisatie van de huidige situatie met een specifiek doel. Doel van nulmeting is om een ontwikkeling vanaf het moment van meting te kunnen aantonen.
Omgevingsprikkels	Omgevingsprikkels spelen in op onbewuste mentale processen en zetten aan tot bepaald gedrag.

Onderzoek	Onderzoek kan nuttig zijn wanneer nog onzekerheid bestaat over de mate van steun voor het beleid en regelgeving of als er een gebrek aan empirische kennis over de probleemsituatie of de werking van de voorgestelde middelen bestaat.
Output of outcome sturing (prestatiesturing)	Sturing die gebruikt wordt om uitvoeringsinstanties te stimuleren tot het bereiken van de gewenste resultaten. Prestatie-indicatoren leveren een bijdrage aan de sturing van zbo's en andere medeoverheden door informatie te bieden over het functioneren van processen, de gewenste prestatie outcome en de mate waarin de gestelde doelen daadwerkelijk worden bereikt. Dit wordt ook wel sturen op prestatie-eisen genoemd.
Overgangsrecht	Het overgangsrecht bepaalt of en onder welke omstandigheden een nieuwe wet of een wijzigingswet van toepassing is op bestaande situaties.
Planevaluatie	Bij planevaluatie wordt een plan opgesteld waarin het doel en de middelen staan vermeld. Het plan wordt bepaald met behulp van onderzoek van de situatie en ondervraging over de wensen van de betrokkenen.
Privaatrechtelijke normen	Het civiele recht kan onder bepaalde omstandigheden, veelal in combinatie met het straf- of het bestuursrecht, bijdragen aan de goede naleving en handhaving van (bestuursrechtelijke) wettelijke regelingen.
Privatisering	Van privatisering is sprake als de overheid afstand doet van een bepaalde taak of organisatie, bijvoorbeeld door aandelen in een staatsdeelneming te verkopen of door een onderdeel van de overheidsorganisatie te verkopen aan een bestaand bedrijf. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met de verplichte kwaliteitseis Besliskader privatisering en verzelfstandiging .
Prognose	Prognose gaat over voorspellingen omtrent het verdere verloop van een situatie. Je doet uitspraken over toekomstige gebeurtenissen en ontwikkelingen binnen een systeem, op grond van eerder gedrag binnen dat systeem.
Protocol	Een document met voorschriften over hoe te handelen in bepaalde situaties. Vaak wordt een gedragscode uitgewerkt door middel van een protocol.
Right to Challenge	Een 'right to challenge'-bepaling geeft burgers, bedrijven, instellingen, collectieven of medeoverheden ruimte om op een eigen wijze de doelen van een wettelijke regeling te realiseren.
Risicoanalyse	Een risicoanalyse is een methode waarbij nader benoemde risico's worden gekwantificeerd door het bepalen van de kans dat een dreiging zich voordoet en de gevolgen daarvan: $Risico = Kans \times \text{gevolg}$.
Rwt instellen	Het instellen van een rechtspersoon met een wettelijke taak (rwt) is een vorm van externe verzelfstandiging . Rwt's zijn volgens de Comptabiliteitswet 2016 rechtspersonen die een bij of krachtens de wet geregelde taak uitoefenen en daarmee geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen. De Algemene Rekenkamer heeft een lijst van rwt's opgesteld.

Screening	Volgens een bepaald schema in een vroeg stadium relevante gegevens verzamelen om mogelijke gevolgen te kunnen signaleren.
Specifieke voorlichting	Het van overheidswege verstrekken van informatie om een specifieke doelgroep kennis te laten nemen van een bepaald onderwerp, te informeren of bewust te maken.
Staatsdeelneming aankopen	<p>Het aankopen van een staatsdeelneming is een vorm van externe verzelfstandiging. Staatsdeelnemingen zijn vennootschappen waarvan de staat aandelen bezit. Er zijn staatsdeelnemingen en beleidsdeelnemingen. De Minister van Financiën vervult de rol van aandeelhouder van staatsdeelnemingen. De beleidsrol voor die deelnemingen ligt bij de betrokken vakministers. Als de aandeelhoudersrol en beleidsrol niet goed gescheiden kunnen worden, is er sprake van een beleidsdeelneming. Beide rollen liggen dan bij de beleidsminister.</p> <p>De marktordening en het strategisch belang van een bedrijf zijn de twee criteria op basis waarvan de staat bepaalt of staatsaandeelhouderschap nodig is. Het gaat bijvoorbeeld om organisaties met een natuurlijk monopolie, zoals TenneT en Gasunie.</p>
Standaardregeling	Een regeling met algemene voorwaarden tussen belanghebbende groepen. De standaardregeling heeft betrekking op dezelfde onderwerpen als Algemene Voorwaarden, maar heeft een aantal onderscheidende karakteristieken/eigenschappen.
Stichting oprichten	Het oprichten van een stichting is een vorm van externe verzelfstandiging . De oprichting van een stichting voor het verwezenlijken van beleidsdoelen is alleen bij uitzondering toegestaan. In beginsel blijft de relatie tot een stichting beperkt tot het verstrekken van een subsidie. Voor het oprichten van een stichting geldt het Kader voor stichtingen. Beleidskader betrokkenheid van de Rijksoverheid bij het oprichten van stichtingen (Stichtingenkader 2017) .
Strafrechtelijke handhaving en sancties	Wanneer de overheid gedragsnormen gehandhaafd wil zien, zijn er verschillende handhavingsopties waaruit in de vormgeving van een stelsel gekozen moet worden. In de kabinetsnota over keuze van sanctiestelsel is bepaald dat strafrecht het uitgangspunt is bij de handhaving van algemene normen zonder specifieke rechtsbetrekking. Strafrechtelijke normen moeten duidelijk, voldoende voorzienbaar en herkenbaar zijn.
Subsidie	Een aanspraak op financiële middelen die door een bestuursorgaan worden verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.
Tafel van elf	Een analysemodel bestaande uit elf dimensies die elk bepalend zijn voor de naleving. Kan toegepast worden bij de totstandkoming van wetgeving waarin gedragsnormen zijn opgenomen.
Taskforce	Een taskforce is een tijdelijke organisatie met als doel in korte tijd op een bepaald (maatschappelijk) knelpunt een aantal verbeteringen te forceren.
Testen	

Toezicht	Het verzamelen van informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren.
Toezicht op gedecentraliseerde taken	Met de Wet revitalisering generiek toezicht wordt toezicht op gedecentraliseerde taken voor het merendeel vormgegeven door generiek toezicht.
Tuchtrecht	Sanctierecht binnen een bepaalde georganiseerde (beroeps)groep. Het doel van tuchtrecht is de waarborging van kwaliteit van de beroepsuitoefening.
Uitvoeringsanalyse	De uitvoerbaarheidsanalyse en uitvoeringsanalyse richten zich vroeg in het beleidsproces (voor het maken van de beleidskeuze) op de vraag of het gewenste beleid of wetgeving uitvoerbaar is.
Uitvoeringstoets	De uitvoeringstoets (onderdeel van de verplichte kwaliteitseis U&H-toets) vindt plaats wanneer het beleid al gekozen is en betreft een op bestuurlijk niveau gegeven oordeel van een uitvoeringsorganisatie over de uitvoerbaarheid.
Vergunningen	Een begunstigende beschikking die nader omschreven activiteiten of handelingen toestaat, die zonder deze beschikking niet zijn toegestaan.
Verkenning	Een verkenning is een methode om strategische doelen te ontdekken of informatie te verkrijgen waaruit een algemeen beeld van de situatie kan worden afgeleid om snel en effectief hulp te kunnen bieden
Verzelfstandiging	Bij verzelfstandiging gaat het juridisch om het overdragen van bevoegdheden of taken om een bepaalde taak uit te voeren. In economische of bestuurskundige zin duidt het op het toekennen van zelfstandigheid aan een organisatieonderdeel van de overheid. Die zelfstandigheid betreft meestal beheersmatige zaken, zoals personeelsbeleid of financieel beleid. Worden bevoegdheden en taken overgedragen aan een bestaande privaatrechtelijke organisatie, zoals een stichting, dan is eigenlijk sprake van verstatelijking. Toch wordt dit ook vaak aangeduid als verzelfstandiging. Keuzes voor verzelfstandiging of privatisering worden verantwoord met de verplichte kwaliteitseis Besliskader privatisering en verzelfstandiging .
Visitatie	Het onderzoeken van bepaalde praktijksituaties om de kwaliteit op markten waar die voor burgers en bedrijven moeilijk is in te schatten op een bepaald niveau te houden of te verhogen en hierover op transparante wijze aan burgers en bedrijven te communiceren.
Voucher	Een subsidie in de vorm van een tegoedbon die onder bepaalde voorwaarden kan worden ingeleverd in ruil voor een dienst.
Zbo instellen	Het instellen van een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) is een vorm van externe verzelfstandiging. Zbo's zijn overheidsinstanties die buiten de departementale organisatie vallen. Ze worden middels een wet in het leven geroepen en kunnen (d.m.v. attributie of delegatie) bestuursbevoegdheden toegekend krijgen. Zie ook de verplichte kwaliteitseis Besliskader privatisering en verzelfstandiging .

[Zelfregulering](#)

Er zijn diverse vormen van zelfregulering die kunnen worden ingezet om maatschappelijke problemen op te lossen en bijdragen aan een vermindering van regeldruk. Om een weloverwogen en verantwoorde keuze voor de inzet van zelfreguleringsinstrumenten te kunnen maken is er interdepartementaal een [beoordelingskader maatschappelijke zelfreguleringsinstrumenten](#) ontwikkeld.

Laatst gewijzigd op: 5-10-2021